

تدوین مدل برنامه‌ریزی شهر خلاق صنایع دستی اصفهان با استفاده از مدل مفهومی

اسفندیار حیدری پور^۱

دکترای شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۸/۰۴ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۱/۰۸

چکیده

شهر اصفهان به دلیل داشتن سرمایه‌های فراوان ملموس و غیرملموس فرهنگی که شاخص‌ترین و ارزشمندترین آن‌ها در محور فرهنگی- تاریخی شهر قرار گرفته‌اند و همچنین به دلیل پیوستن به شبکه شهرهای خلاق یونسکو در شاخه صنایع دستی و هنرهای سنتی، ظرفیت‌های فراوانی برای توسعه دارد. این امر مستلزم طراحی مدلی بومی برای برنامه‌ریزی شهر اصفهان است. پژوهش حاضر درصدد است مدل برنامه‌ریزی شهر خلاق صنایع دستی شهر اصفهان (محور تاریخی- فرهنگی) را تدوین کند. این پژوهش، نوعی پژوهش بنیادی، عمل‌گرا و آمیخته (کمی- کیفی) است. تحلیل‌ها در سه بخش فراترکیب، تحلیل ضریب تغییرات (CV) و تحلیل عاملی اکتشافی ارائه شده‌اند. در تحلیل عاملی، با برآورد درجه اهمیت شاخص‌ها مدل کلی تحقیق با ۸ عامل معرفی شده است. در نهایت، با بررسی وضعیت فعلی محور در ارتباط با هر کدام از شاخص‌های مدل و ترکیب این نتایج با نتایج تحلیل عاملی (درجه اهمیت شاخص‌ها)، مدل بومی برنامه‌ریزی شهر خلاق صنایع دستی محور تاریخی- فرهنگی اصفهان تدوین شده است.

واژگان کلیدی: شهر خلاق، شهر خلاق صنایع دستی، اصفهان (محور تاریخی- فرهنگی)، مدل برنامه‌ریزی.

مقدمه

با پیشرفت و تغییر نظام قدیم شهری، کشورهای پیشرفته سرمایه‌های اصلی خود را که همان تولیدات صنعتی بودند از دست دادند و وارد مرحله اقتصادی تازه‌ای شدند که به دانش و آگاهی‌های جدید نیاز داشت. کلید این اقتصاد دانش‌بنیان، خلاقیت به‌ویژه در هنر و فناوری بود و بدین ترتیب، خلاقیت به قلب سیاست‌های شهری راه یافت. یکی از رویکردهای غالب در عصر دانش‌بنیان، رویکرد خلاقیت بنیان است که بر تمام جنبه‌ها و مصادیق زندگی از جمله زندگی شهرنشینی تأثیر گذاشته است. گستره و عمق تأثیرگذاری این رویکرد به حدی بوده است که مفهوم نوظهور «شهر خلاق» از اواخر دهه ۱۹۸۰ جایگاه ویژه‌ای در ادبیات برنامه‌ریزی شهری پیدا کرد. پدیده شهر خلاق، مجموعه‌ای از واکنش‌های جدید برای بررسی و حل مسائل و مشکلات شهری در وضعیت غیرخطی کنونی است. در همین راستا، سازمان فرهنگی ملل متحد (یونسکو) «شبکه شهرهای خلاق یونسکو» (UCCN) را برای توسعه و گسترش تنوع فرهنگی و توسعه پایدار شهری میان شهرهای عضو ایجاد کرده است و بالغ بر ۱۸۰ شهر جهانی را بر اساس شاخص‌های مختلف، به‌عنوان شهرهای جهانی خلاق انتخاب کرده است.

یکی از حوزه‌های مهم مرتبط با مفهوم شهر خلاق، صنایع خلاق به‌طور عام و صنایع‌دستی و هنرهای سنتی به‌طور خاص است. شهر اصفهان به سبب داشتن برخی قوت‌ها، فرصت‌ها و قابلیت‌ها در زمینه صنایع فرهنگی و به‌ویژه در زمینه صنایع‌دستی از جمله استعدادهای خلاق، صنایع خلاق، دارایی‌ها و میراث فرهنگی و زیرساخت‌های پشتیبان خلاقیت، از آذر ۱۳۹۴ به شبکه شهرهای خلاق جهان پیوست تا با سرمایه‌گذاری در صنایع خلاق و کارآمد و بهره‌مندی از ابتکار و نوآوری، رویکرد نو و توانمندتری از مدیریت شهری را در مواجهه با مسائل شهری (از جمله گردشگری، میراث فرهنگی، صنایع فرهنگی و صنایع‌دستی) تعریف کند. بهره‌برداری پایدار و پویا از این فرصت مستلزم تعریف و پیاده‌سازی مدل برنامه‌ریزی متناسب با موضوع خلاقیت به‌طور کلی و فضای جغرافیایی مورد مطالعه به‌طور خاص (شهر اصفهان، محور تاریخی - فرهنگی اصفهان) است.

رویکرد نظری و مفهومی

شهر خلاق

درباره شهر تعاریف مختلفی ارائه شده است. عام‌ترین تعریف ارائه‌شده این است که شهر مکان اسکان گروهی انسان‌ها و محلی برای فعالیت‌های آن‌هاست. شهر از دیدگاه سازمان ملل متحد، کالبدی برای فعالیت‌های اجتماعی سازمان‌یافته است که سه اصل مهم کالبد (طرح ساختمان، حصار، خیابان) فعالیت‌های اجتماعی و سازمان‌یافتگی و روابط این سه با هم را بیان می‌کند (Salimi, 2008: 10). هوفر^۱ می‌گوید شهر نتیجه ارتباط میان شش جنبه است: ساخت اقتصادی (تنوع فعالیت و اشتغال)، ساخت اجتماعی (تفاوت طبقات اجتماعی)، ساخت کالبدی (طرح، ساختمان‌های عمومی، حصار و...)، موقعیت جغرافیایی، موقعیت قانونی (قانون اساسی، دستگاه‌های حقوقی، محلات) و حیات سیاسی (Papelli Yazdi and Rajabi Senajardi, 2010: 50). به بیان کامل‌تر، شهر در کنار هم قرار گرفتن یک اقتصاد، یک جامعه، یک مصنوع و یک محیط‌زیست است که توسط مجموعه‌ای از قوانین سیاسی

توافق شده اداره می‌شود (یک حکومت)؛ بنابراین، در بررسی یک شهر ضروری است جوانب اقتصادی و زیست پذیری شهر در کنار جنبه‌های فرهنگی - اجتماعی و سیاسی در نظر گرفته شود (Bianchini et al, 1994, p. 2).

بستر اصلی اصفهان به‌عنوان شهری خلاق، وجود صنایع خلاق است. هنگامی که در سال ۲۰۱۳ مقرر شد معیارهای درجه‌بندی مقاصد گردشگری معرفی شوند، یکی از اصلی‌ترین معیارها میزان صادرات صنایع خلاق از کشور بود و این میزان نسبت به کل صادرات صنایع خلاق در دنیا سنجیده شد. رتبه کشور ما در آن سال از بین ۱۴۲ کشور جهان، ۳۲ شد؛ از سوی دیگر، صنایع دستی جزء هفت دسته‌ای هستند که یونسکو آن‌ها را بستر شهر خلاق تعریف کرده است. این نکته را نیز باید در نظر داشت که صنایع دستی در پیوند مستقیم با گردشگری قرار دارند و عموماً خریداران صنایع دستی در هر مقصد گردشگری، گردشگران هستند. شهر خلاق، شهری با تنوع فرهنگی است. اصفهان یک «موزاییک فرهنگی» است؛ یعنی شهری که ادیان و اقوام مختلف در قرون متمادی با صلح و صفا در آن در کنار یکدیگر زندگی کرده‌اند و این نکته برای گردشگران بسیار باارزش است (Zahedi, 2017: 83).

در حوزه مدیریت عمومی، شهر خلاق از سیاست شهری جامع و خلاق، سیاست فرهنگی منسجم و سیاست صنعتی و زیست‌محیطی تشکیل می‌شود که باید با مدیریت مردمی سرمایه‌های عمومی همراه باشند (Sasaki, 2008, p. 4).

شهر خلاق صنایع دستی

تعریف شهر خلاق بسیار فراگیر است. شهر خلاق با بخش‌های هنری مثل هنر گردشگری یا رخدادهای هنری که شهرها را زنده و پویا می‌کنند و به آن‌ها ارزش واقعی می‌بخشند، تلاش برای کنترل کردن اثر اقتصادی هنر و ایجاد شهرت بین‌المللی برای شهر، جذب طبقه خلاق، استفاده از هنر برای ایجاد تنوع در بین مردم، ایجاد اقتصاد و صنایع خلاق، به رسمیت شناختن خلاقیت به‌عنوان عنصری پیشرو برای نوآوری و اتخاذ رویکردی خلاق برای حل مسائل مدنی در ارتباط است. فلسفه شهر خلاق این است که همیشه در یک مکان ظرفیت‌های خلاق وجود دارد و باید شرایط به گونه‌ای باشد که مردم بیندیشند، برنامه‌ریزی کنند، در استفاده از فرصت‌های به وجود آمده ابتکار عمل داشته باشند و بتوانند مسائل شهری مهارنشده را اداره کنند (Coletta, 2008: 2).

مفهوم صنایع خلاق که در اوایل دهه ۹۰ میلادی در استرالیا ظهور کرد، در کشورهای مختلف متفاوت است. این مفهوم اصطلاحی نسبتاً جدید است که در سال ۱۹۹۴ و هم‌زمان با انتشار گزارش «طبقه خلاق» رایج شد و در سال ۱۹۹۷، یعنی زمانی که سیاست‌گذاران بخش فرهنگ، رسانه و ورزش بریتانیا به راه‌اندازی نیروی ویژه صنایع خلاق مبادرت کردند، بیش‌ازپیش آشکار شد (UNCTAD, 2004, p. 24).

بر اساس آنچه گفته شد، اصفهان ظرفیت‌های بسیاری دارد که اولین آن‌ها ارجاعی بودن این شهر است. وقتی شهری جدید احداث می‌شود و عقبه تاریخی ندارد باید همه‌چیز را برایش احداث کرد و در این صورت باید هزینه زیادی صرف کرد ولی شهر اصفهان عقبه‌ای تاریخی و فرهنگی و گستره‌ای غنی دارد و به همین دلیل، نیازی به صرف هزینه‌های هنگفت ندارد. باید به داشته‌هایی که باقی مانده‌اند و عناصر تاریخی شهر پرداخت و نشانه‌هایی را که از قبل وجود دارد جستجو و احیا کرد (Shoayri, 2017: 67). درواقع، شهر اصفهان آوازه و شهرتی داشته است که

اکنون واژه برند را برای آن به کار می‌برند. شهرت این شهر در معماری، شهرسازی، صنایع دستی و رودخانه آن بوده است و اصفهان با این موضوعات در مقیاس ملی و بین‌المللی مطرح شده است (Habibi, 2017: 100).

اصفهان (محور تاریخی - فرهنگی)

امروزه هم‌زمان با تلاش برای ثبت جهانی محور فرهنگی - تاریخی شهر اصفهان در فهرست میراث جهانی، آسیب‌شناسی و توان‌سنجی همه جانبه این محور با استفاده از تجارب ایران در حدود دو دهه گذشته و تجارب موفق جهانی در پنج دهه اخیر، تدوین هدف‌ها و راهبردهای دست‌یافتنی و برنامه‌های اجرایش در دستور کار مسئولان استان است. البته احیای مراکز و محورهای ارزشمند تاریخی در ایران، به‌ویژه در میان مدیران، به مداخلات کالبدی با تخریب و نوسازی و حفاظت و مرمت بناهای ارزشمند و انکار ناشدنی به صورت موردی محدود می‌شود؛ از این رو، دگرگون‌سازی انگاره و اشتراک نظر در مورد دامنه گسترده تجدید حیات و اعتباربخشی به مراکز و محورهای تاریخی ضرورتی مبرم دارد.

تمام دانشمندان و اهل فن، استعداد و پیشگامی ایران را در دنیای صنعت تصدیق می‌کنند. چنان‌که پروفیسور پوپ، مورخ و ایران‌شناس معروف آمریکایی می‌گوید: «صنعت اساسی‌ترین و مهم‌ترین فعالیت قوم ایرانی بوده و گران‌بهارترین خدمت آنان به تمدن دنیاست و تاریخ صنعت ایران، بسیاری از مسائل تاریخ فرهنگ بشری را روشن می‌سازد» (Wilson, 1987: 223-222).

اصفهان از نخستین شهرهای ایران است که به سبب داشتن صنایع دستی و هنرهای مردمی به عضویت رسمی شبکه شهرهای خلاق جهان انتخاب شد. داشتن قابلیت‌های بالا در عرصه فرهنگ و هنر از شاخصه‌های شهر خلاق است و این به آن معناست که بستر مناسب و قابلیت توسعه پایدار از ویژگی‌های شهر اصفهان است (Jamalinejad, 2017: 11 & 8).

مدل برنامه‌ریزی

مدل، نمادی از واقعیت است و مهم‌ترین ویژگی‌های وضعیت دنیای واقعی را به صورتی ساده و کلی بیان می‌کند؛ به عبارت دیگر، برداشتی از واقعیت برای توضیح مفاهیم و کاستن از پیچیدگی‌های جهان است؛ به نحوی که درک‌شدنی باشد و ویژگی‌های آن به آسانی مشخص شود (Lee, 1987: 26). مدل‌ها امکان مقایسه عملکردها را میان سیستم‌هایی فراهم می‌کنند که به ظاهر از هم متمایزند؛ از این نکته، ارزش و اعتبار معرفت‌شناسانه مدل‌ها فهمیده می‌شود (Hatami Nejad, 1996: 94). مدل‌های برنامه‌ریزی به دنبال مدل‌های پیش‌بینی کننده به وجود می‌آیند اما به گونه‌ای ساخته شده‌اند که فقط نتایج حاصل از فرضیه‌های خاص را بیان نمی‌کنند بلکه حیطه عملکرد ممکن را در رابطه با اهداف مشخص تعیین می‌کنند (Hekmatnia and Mousavi, 2013: 26).

لی مراحل را که سبب به دست آوردن بهترین نتیجه از کاربرد مدل در برنامه‌ریزی می‌شود، به صورت زیر مطرح کرده است:

- استفاده از مدل‌ها برای پیش‌بینی روند طبیعی تحولات در سیستم شهری.

- تمایز میان ویژگی‌های پسندیده سیستم شهری آینده.

- تعیین الگوهای مطلوب توسعه.

- تعیین سیاست‌هایی که توسعه مطلوب را با توجه به این گزینه‌ها ممکن کنند.

نتایج این سیاست‌ها را می‌توان در مدل جای داد و با استفاده از آن به پیش‌بینی‌های جدیدتری رسید. وقتی مجموعه‌ای از سیاست‌ها با اهدافی مطلوب تدوین شدند، قابلیت اجرا و میزان تأثیر گزینه‌های مختلف بررسی و ترکیب گزینه مطلوب انتخاب می‌شود (Lee, 1987: 34).

تحلیل نتایج یافته‌ها

هر پژوهشی مطابق با ماهیت و ساختار مسئله بررسی شده، به روش پژوهش متناسب با آن نیاز دارد. جامعه آماری پژوهش حاضر مشتمل بر خبرگان و متخصصان حوزه‌های برنامه‌ریزی شهری (با تأکید بر خلاقیت شهری) و صنایع فرهنگی (به طور ویژه صنایع دستی) و همچنین تمام منابع به زبان فارسی و انگلیسی است که دو مفهوم جداگانه شهر خلاق و صنایع دستی را در برمی‌گیرند. نمونه آماری مشتمل بر ۲۵۰ نفر بوده است که به صورت گلوله برفی انتخاب شدند و سپس پرسشنامه برای تمام آن‌ها ارسال گردید؛ در نهایت، ۱۹۶ پرسشنامه تکمیل شده جمع‌آوری گردید. در پژوهش حاضر برای جمع‌آوری اطلاعات، از پرسشنامه‌ای با طیف لیکرت استفاده شد. پرسشنامه پژوهش مشتمل بر ۱۰۱ گویه (شاخص) بوده است که این گویه‌ها بر اساس ادبیات موضوع و از طریق بومی‌سازی آن‌ها بر اساس شرایط ایران و اصفهان (از طریق مشورت با صاحب‌نظران و خبرگان موضوع) تهیه و تدوین شده بودند. پس از توزیع پرسشنامه بین مخاطبان پژوهش و تکمیل آن‌ها و در نهایت، از طریق برآورد مقدار ضریب تغییرات، تعداد نهایی شاخص‌ها به ۶۷ شاخص تقلیل یافت. بر اساس داده‌های مربوط به این ۶۷ شاخص، تحلیل عاملی انجام شد و عوامل، شاخص‌های مربوط و وزن آن‌ها مشخص شدند. در پژوهش حاضر برای تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده، از نرم‌افزار آماری Exel و SPSS استفاده شده است.

با توجه به اینکه CV شاخص‌ها از مقدار ۰,۲۸۰۴۹۹۰۹۲ تا مقدار ۰,۵۲۲۶۱۲۹۶۵ است، شاخص‌هایی که CV بیشتری داشتند به عنوان شاخص‌هایی که دارای اجماع کمتری از جانب خبرگان بودند حذف شدند. نقطه برش CV بالاتر از ۰,۴ مشخص شده بود؛ در نهایت، ۶۷ شاخص باقیمانده، به عنوان شاخص‌های مهم‌تر ابقا شدند؛ ضمناً همان‌طور که در جدول زیر آمده است، سطح پایایی و روایی پرسشنامه مذکور در سطح مناسبی است.

جدول ۱- سطح روایی سازه‌ای کل ۱۰۱ شاخص پرسشنامه پژوهش

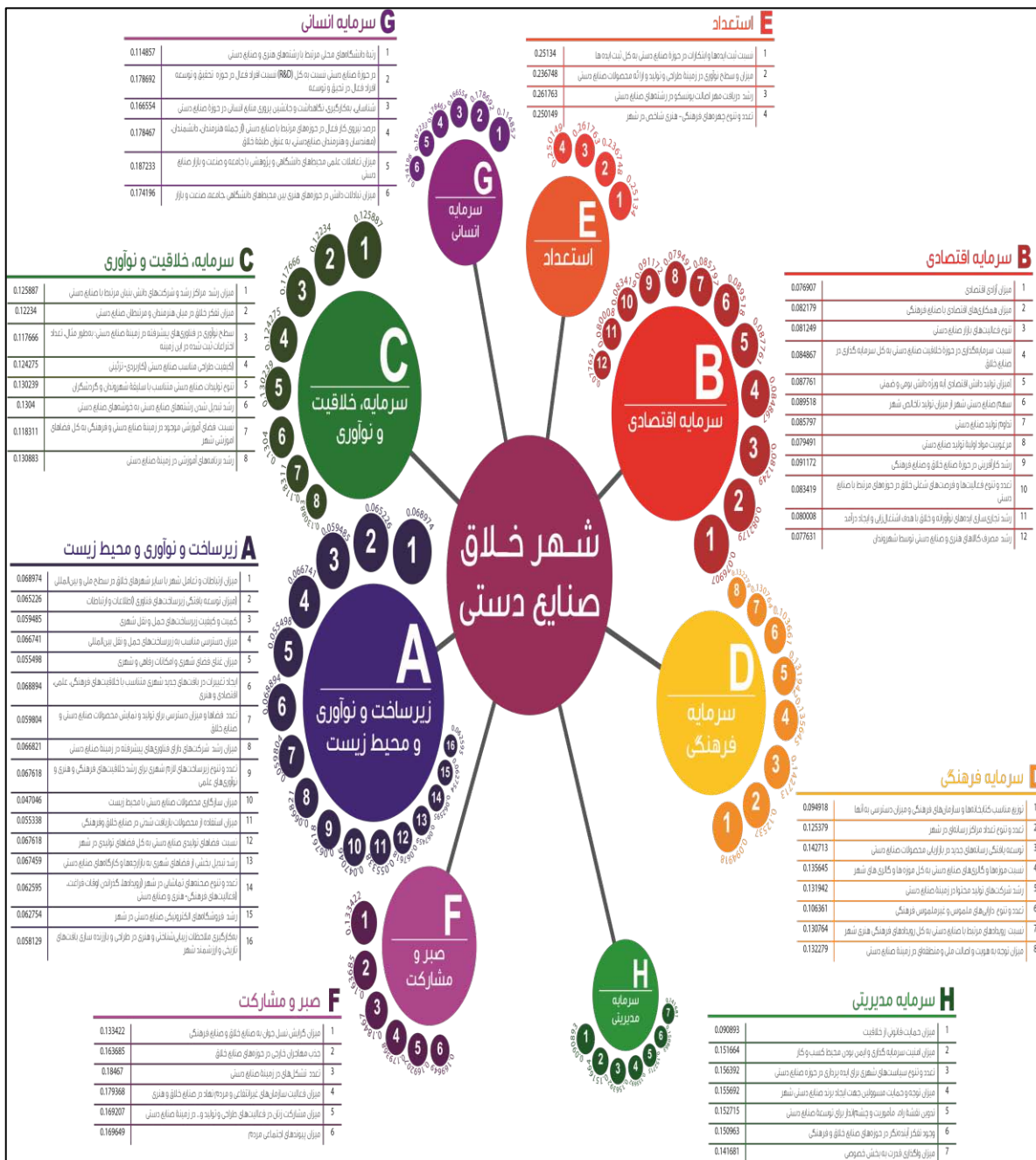
K.M.O	.۸۳۴
df	۵۰۵۰
سطح معناداری	.۰
کرویت بارتلت	۲۷۲۶,۳

Source: Rresearch findings

جدول ۲- سطح پایایی کل ۱۰۱ شاخص پرسشنامه پژوهش

آلفای کرونباخ	.۹۹۱
تعداد گویه‌ها	۱۰۱

Source: Rresearch findings

شکل ۲) شماتیک مدل شهر خلاق صنایع دستی

Source: Research findings

پس از مشخص کردن ضرایب شاخص‌های درون هر عامل، مقادیر هر عامل (عددی بین ۱ تا ۵) از طریق محاسبات موجود در نرم‌افزار SPSS برآورد شد و با در دست داشتن مقادیر هر کدام از عوامل (مقادیری با مقیاس شبه کمی)، تحلیل عاملی برای برآورد بار عاملی (ضرایب) عوامل ۸ گانه انجام شد. در ضمن با توجه به مقدار بالای K.M.O به ضرایب به دست آمده می‌توان اعتماد کرد و در واقع، ۸ عامل مذکور به‌عنوان مجموعه تبیین کننده مفهوم شهر خلاق صنایع دستی، دارای روایی سازه‌ای مناسب هستند. از طرفی با توجه به مقدار آلفای کرونباخ چنین استنباط می‌شود که این ۸ عامل به‌عنوان مجموعه تبیین کننده مفهوم شهر خلاق صنایع دستی، دارای پایایی لازم هستند که در جداول زیر صحت آن‌ها ارائه شده است.

جدول ۳- ضرایب عامل‌های ۸ گانه مستخرجی پژوهش

عنوان عامل مستخرجی	ضریب اهمیت (بار عاملی)
سرمایه انسانی	0.121069
زیرساخت‌های شهری و فناوری و محیط‌زیست	0.129977
خلاقیت و آموزش	0.128762
سرمایه مدیریتی	0.120124
استعداد	0.123363
صبر و مشارکت	0.121474
سرمایه اقتصادی	0.129302
سرمایه فرهنگی	0.125928

Source: Rresearch findings

جدول ۴- سطح روایی سازه‌ای ۸ عامل پژوهش برای سنجش مفهوم «شهر خلاق صنایع دستی»

.941	K.M.O
28	df
.000	سطح معناداری

Source: Rresearch findings

جدول ۵- سطح پایایی ۸ عامل پژوهش

تعداد گویه	مقدار آلفای کرونباخ
6	.841

Source: Rresearch findings

پس از استخراج معیارها و شاخص‌های شهر خلاق صنایع دستی (۸ عامل و ۶۷ شاخص) وضعیت فعلی محور فرهنگی - تاریخی اصفهان در ارتباط با هرکدام از شاخص‌های مذکور بررسی شد. این شاخص‌ها به صورت میانگین ارائه شدند و پس از آن تمام شاخص‌ها رتبه‌بندی شدند. پس از رتبه‌بندی شاخص‌ها به کمک روش دامنه تغییرات تمام شاخص‌ها در سه طیف تقسیم‌بندی شدند.

نتیجه‌گیری و دستاورد علمی پژوهشی

پس از بررسی پیشینه پژوهش، تکمیل پرسشنامه، استفاده از تکنیک‌های CV و تحلیل عاملی و آزمون آن‌ها ۸ عامل به ترتیب: زیرساخت‌های شهری و فناوری و محیط‌زیست، سرمایه اقتصادی، خلاقیت و آموزش، سرمایه فرهنگی، استعداد، صبر و مشارکت، سرمایه انسانی و سرمایه مدیریتی به دست آمد. این ۸ عامل ۶۷ شاخص دارند که بر اساس آن‌ها برنامه‌های شهر خلاق صنایع دستی مشخص می‌شود و می‌توان برای ارزیابی برنامه‌های شهر خلاق صنایع دستی از آن‌ها استفاده کرد.

بنا بر فرایند پژوهش حاضر که توضیح داده شد، ۸ عامل کلی که دربردارنده ۶۷ شاخص هستند، دارای رتبه‌بندی هستند. درجه اهمیت معیارها از بیشترین به کمترین عبارت است از:

- زیرساخت‌های شهری و فناوری و محیط‌زیست با ضریب اهمیت ۰,۱۲۹۹۷۷
- سرمایه اقتصادی با ضریب اهمیت ۰,۱۲۹۳۰۲
- خلاقیت و آموزش با ضریب اهمیت ۰,۱۲۸۷۶۲
- سرمایه فرهنگی با ضریب اهمیت ۰,۱۲۵۹۲۸
- استعداد با ضریب اهمیت ۰,۱۲۳۳۶۳
- سرمایه انسانی با ضریب اهمیت ۰,۱۲۱۰۶۹

- سرمایه اجتماعی (صبر و مشارکت) با ضریب اهمیت ۰,۱۲۱۴۷۴

- سرمایه مدیریتی با ضریب اهمیت ۰,۱۲۰۱۲۴

در عامل «زیرساخت‌های شهری و فناوری و محیط‌زیست» به‌عنوان مهم‌ترین عامل، شاخص «میزان ارتباطات و تعامل شهر با سایر شهرهای خلاق در سطح ملی و بین‌المللی» مهم‌ترین شاخص شناخته شده است. اهمیت شاخص مذکور ریشه در این امر دارد که فرایند ایده پردازی، خلاقیت و نوآوری معمولاً در فضاهای مشارکتی ممکن می‌شود؛ درواقع، رویکردهای مبتنی بر نگاه به بیرون و الگوشناسی و الگوبرداری از محیط‌های بیرون و از بسترهای متفاوت می‌توانند سبب خلق ایده‌های جدید و درنهایت، خلاقیت و نوآوری گردند. البته الگوشناسی و الگوبرداری برای بهره‌برداری از تجارب موفق جهانی با در نظر گرفتن بسترها و شرایط بومی (بومی‌سازی)، مستلزم طراحی بسته‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و درازمدت برنامه‌ریزی است؛ به‌عنوان مثال، با وجود ظهور و بروز نمادها و المان‌های شهری نو در شهر می‌توان با شناسایی و بومی‌سازی تجارب موفق جهانی و ایجاد تغییرات خلاقانه در بافت‌های جدید شهری و زیرساخت‌های لازم شهری، جذابیت‌های شهری را برای توسعه گردشگری ارتقا داد. طراحی خلاقانه فضاهای تولید صنایع‌دستی باید به نحوی باشد که هم‌زمان با تولید محصولات، فرایند آن را نیز به نمایش بگذارد؛ این اتفاق سبب آموزش و معرفی هنر و هنرمند می‌شود. مجموعه زیرساخت‌های شهری از جمله زیرساخت‌های رفاهی برای ارتقای شاخص‌های «کیفیت زندگی»، خدمات اجتماعی، محیط‌زیست، رفاه، خدمات پزشکی و هنر نیز می‌توانند در تحقق توسعه متوازن و پایدار مؤثر باشند.

دومین عامل مهم مؤثر بر توسعه شهر خلاق صنایع‌دستی، سرمایه اقتصادی است. با توجه به اینکه رویکرد جدید اقتصاد در عصر حاضر، اقتصاد دانش‌بنیان است و سیاست‌گذاری‌های ملی و همچنین سیاست‌های استان در راستای کارآفرینی در حوزه‌های پایدار است لذا شاخص «رشد کارآفرینی در حوزه صنایع خلاق و صنایع فرهنگی»، به‌عنوان مهم‌ترین شاخص مربوط به عامل سرمایه اقتصادی حائز اهمیت است. توجه به حمایت از سرمایه‌گذاری در حوزه صنایع‌دستی و ایجاد اشتغال و کارآفرینی می‌تواند سهم صنایع‌دستی را از میزان تولید ناخالص شهر بسیار افزایش دهد.

تولید صنایع‌دستی به‌عنوان یکی از ابعاد مهم اقتصاد صنایع‌دستی زمانی می‌تواند تولید ناخالص شهر را ارتقا دهد که تقاضا برای آن افزایش یابد. یکی از راهکارهای اساسی در این زمینه، «رشد برنامه‌های آموزشی در زمینه صنایع‌دستی» است که سبب افزایش کیفیت و کمیت صنایع‌دستی و هنرهای سنتی خواهد شد و این شاخص مهم‌ترین شاخص مربوط به عامل «خلاقیت و آموزش» است.

درباره سرمایه فرهنگی به‌عنوان یکی دیگر از عوامل مهم مؤثر بر توسعه شهر خلاق صنایع‌دستی باید گفت توسعه رسانه‌های جدید در بازاریابی محصولات صنایع‌دستی می‌تواند بسیار مؤثر باشد. در قرن حاضر که دنیای دیجیتال همه‌چیز را تغییر داده است رسانه‌های دیجیتال و حتی تولیدات دیجیتال می‌توانند تأثیرات اساسی در این هنر صنعت داشته باشد.

برنامه‌ریزی برای دریافت مهر اصالت یونسکو در رشته‌های صنایع دستی به‌عنوان مهم‌ترین شاخص مربوط به عامل «استعداد» و همچنین فراهم کردن شرایط لازم برای ثبت ایده‌ها و ابتکارات در حوزه صنایع دستی می‌تواند بر توسعه خلاقیت صنایع دستی شهر مؤثر باشد.

تعریف و پیاده‌سازی سازوکارهایی برای ارتقای مشارکت گروه‌های مختلف و ذی‌نفعان حوزه صنایع دستی شهر اصفهان (متخصصان و غیرمتخصصان، مهندسان و کارگران، هنرمندان و دانشگاهیان) در زمینه‌های برنامه‌ریزی، اجرا و نظارت از جمله از طریق توسعه و تقویت تشکلهای حرفه‌ای در زمینه صنایع دستی می‌تواند بر توسعه شهر خلاق صنایع دستی مؤثر باشد. این امر در قالب عامل صبر و مشارکت تعریف شده است.

در راستای تحقق اقتصاد دانش‌بنیان در حوزه صنایع دستی، تقویت تحقیق و توسعه (R&D) و تربیت پژوهشگران این حوزه از الزامات است. توسعه نیروی کار فعال در حوزه‌های مرتبط با صنایع دستی (از جمله هنرمندان، دانشمندان، مهندسان و هنرمندان صنایع دستی و حتی کارگران و نیروهای غیرتحصیل‌کرده، به‌عنوان طبقه خلاق) از دیگر الزامات این امر است که دلالت بر عامل سرمایه انسانی دارند. در پژوهش حاضر، طبقه خلاق نه تنها اقشار تحصیل‌کرده و ویژه را در برمی‌گیرد بلکه به قشر کارگران و افراد غیرتحصیل‌کرده صاحب ایده و خلاق و مستعد هم توجه دارد. دلیل این امر آن است که شهر خلاق شهری است که مجهز به سیستمی اقتصادی است که در آن نه تنها هنرمندان و دانشمندان می‌توانند آزادانه خلاقیت خود را توسعه دهند بلکه کارگران و صنعت‌کاران و مجموعه افراد صاحب ایده (حتی اگر تحصیلات دانشگاهی نداشته نباشند) نیز می‌توانند در تولید انعطاف‌پذیر و خلاقانه و ایستادگی در برابر تهدیدات ناشی از تغییرات جهانی سهیم شوند.

بهره‌برداری کارآمدتر از تمام عوامل مؤثر بر توسعه شهر خلاق صنایع دستی، مستلزم برنامه‌ریزی برای آن‌ها و مدیریت آن‌هاست. تعدد و تنوع سیاست‌های شهری برای ایده پردازی در حوزه صنایع دستی، از مهم‌ترین شاخص‌های مربوط به عامل «سرمایه مدیریتی» است و داشتن تفکر آینده‌نگر نیز برای ترسیم و طراحی پیشدستانه و عالمانه چشم‌انداز (آینده مطلوب) از الزامات حتمی برای تحقق توسعه‌یافتگی شهر خلاق صنایع دستی است. این نوع رویکرد سبب تدوین تمام سناریوها، راهبردها، سیاست‌ها و راهکارهای عملیاتی برای دستیابی به آینده مطلوب می‌گردد.

References

- Ebrahimi, M.E. A. (1999). Papier Trigger Paper and Paper Sculptures, *Visual Arts*, 6, 132-139.
- Ashtray, H. And Mahdinejad, h. (2014). *Creative city, creative class, city profile*. Tehran: Tisa.
- Papelizidi, M. H. And Rajabi Sonajardi, h. (2010). *Theories of the city and its surroundings*. Tehran: Side.
- Rahimi, M., Mardali, M., Daha, A. And Falahzadeh, A. (2012). *Creative City (theoretical foundations and indicators)*. *City Knowledge*, 196, 1-41.
- Zahedi, M. (2017). *Tourism is a creative thing*. In GH Aubani et al. (Editor), *A Look at the Creative City (Collection of Articles and Conversations)* (pp. 79-84). Isfahan: Isfahan Municipality Cultural-Leisure Organization.
- Jand, M. (1396). *What is a city?* Tehran: Stable.
- Jamaleyjad, M.P. (2017). *Isfahan Urban Management with a Creativity Approach*. In GH Aubani et al. (Editor), *A Look at the Creative City (Collection of Articles and Conversations)* (pp. 5-12). Isfahan: Isfahan Municipality Cultural-Leisure Organization.
- Hatami Nejad, h. (Translator) (1996). *Quantitative geography. Interaction between areas of urban influence*. *Geographical Research*, 42, 92-101.

- Habibi, M.P. (1995). Isfahan School, Promotion and Promotion of Government Concept. Proceedings of the Congress of the History of Architecture and Urban Development. Tehran: National Heritage Organization.
- Habibi, M.P. (2017). City Talent: The Place of Creativity. In GH Aubani et al. (Editor), A Look at the Creative City (Collection of Articles and Conversations) (pp. 99-106). Isfahan: Isfahan Municipality Cultural-Leisure Organization.
- Salimi, M. (2008). Strategic Planning for Baneh City Development Using SWOT Model. M.Sc. in Geography and Urban Planning, Ferdowsi University of Mashhad.
- Suri, R. (1987). Iran Safavid era. (K. Azizi, Translator) Tehran: Sahar.
- Chardin, J. (1966). The Chardonnay Letter (v. 5). (A. Yaghmai, Translator) Tehran: Toos.
- Chardin, J. (2000). Chardonnay's letterhead. (H. Arizi, Translator) Isfahan: Flowers.
- Lockman, S. (2017). Crafts and Creative Economy. (Sh. Golden Sugar, Translator) Tehran: Institute of Culture and Art.
- Lee, K. (1987). Models in urban planning, an introduction to the application of quantitative models in planning. (M. Abbaszadegan, Translator) Tehran: University of Science and Technology.
- Mokhtari Malekabadi, R., Saghaei, M. And Faith, F. (2014). Isfahan Fifteen Areas Classification in terms of Creative City Indicators Using Regional Planning Models, Urban Research and Planning, 5 (16), 120-110.
- Mokhtari Malekabadi, R., Marasoui, N., Ali Akbari, A. And Amini, d. (2015). Explaining Localization Criteria for Spatial Indicators of Creative City Space by Iranian-Islamic Approach, Iranian-Islamic Urban Studies, 22, 23-39.
- Wilson. J. K. (1987). History of Iranian Industries. (A. Faryar, Translator) Tehran: Phenomenon.
- Homay, c. (2005 a). Isfahan History; Isfahan Buildings and Buildings and Antiquities. (M. Homayi, Editor) Tehran: Homa.
- Homay, c. (2005b). History of Isfahan; Volume of Art and Artists. (M. Homayi, Editor) Tehran: Humanities and Cultural Studies Institute.
- Bianchini, F. (1999). Cultural planning for urban sustainability, In L. Nystrom & C. Fudge (Eds.), *Culture and Cities. Cultural Processes and Urban Sustainability* (pp. 34-51). Stockholm: The Swedish Urban Development Council.
- Coletta, C. (2008). Fostering the Creative City. CEOS for cities. Retrieved from: <http://www.ceosforcities.com>.
- EPA (United states environmental protection agency & smart growth network). (2010). What is smart growth?. retrieved from <http://www.epa.gov>.
- Landry, C. (2000). Crativity, culture & the city: A question of interconnection. Supported by the Ministry of Family, Children, Youth, Culture and Sport of the State of North Rhine-Westphalia.
- Landry, C. (2008). The creative city, a toolkit for urban innovators. Near Stroud: Comedia.
- Landry, C. (2012). The creative city index harles. Uk: Comedia.
- Landry, C. (2013). Creative city index comfortable or captivating, an assessment of Palmerstone north, print synergy & published by Palmerstone north city council.
- Landry, C., & Bianchini, F. (1994). The creative city Working Paper: 3 Indicators of A Creative City A Methodology for Assessing Urban Viability and Vitality. Comedia.
- Landry C., & Hyams, J. (2012). The creative city index: measuring the pulse of the city. Gloucestershire: Comedia.
- Landry, C.& Hyams, J. (2012 March 16/18). British council creative cities workshop Warsaw. 3-4.
- Sasaki, M. (2008). Developing the creative cities through networking. Elsevier.
- Sasaki, M. (2010). Retrieved February 10, 2014, from [http:// www. Japan. unimuenchen. de/download/wise0910/ccc/presentations/sasaki.pdf](http://www.japan.unimuenchen.de/download/wise0910/ccc/presentations/sasaki.pdf).
- UNCTAD (United Nations conference on trade and development). (2004). World investment report, the shift towards services. United Nations Publication, New York And Geneva, p. 1-468.
- UNCTAD. 2010. Creative, Economy-2010. United Nations.
- UNCTAD. 2013. Creative, Economy-2013. United Nations.
- Unesco. (2013). Creative cities network. Applicant's handbook.